

ספר פרי צדיק

על התורה והמועדים

הברים
פדיון הבן
קנטרס עת האכל

הן הנה אמרות קדושות וטהורות,
שיצאו מפה קדוש, פום ממלל רבבון,
מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו.
מאת כבוד קדשת אדוננו מורנו ורבנו הגאון הקדוש,
שר התורה, כחד מקמאי, דמי לבר אלהין,
עטרת תפארת ישראל, לו דומיה תהלה
רבנו צדוק הפהן זצוקללה"ה
מלובלין

בן הרב הגאון חסיד רבי יעקב הפהן זצ"ל,
אב בית דין דקהלת קדש קריזבורג
זכות קדשת תורתו וצדקתו יגן עלינו ועל
כל ישראל אמן

וקעת יוצא לאור מחדש
בכתב מרבע ומנקד
פתיחת ראשי תבות
ציון מקורות כולל מקורות נדירים
השוואה לשאר כתבי רבנו
ועוד תוספות רבות

המכון התורני אור עציון
על שם ר' יצחק וחנה סטרולוביץ'

דְּבָרִים

א.

אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וּגְוִי
(דברים א, א, א). בְּתַנְחוּמָא רִישׁ
פְּרָשָׁה זוֹ (דברים, א) יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ
מְלִכֵי הַמְּלָכִים וְכוּ', שֶׁפֶל הַנְּסִים שֶׁעָשָׂה
לְיִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר כִּף עֵתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם
בְּצִיּוֹן, בַּמִּדְבָּר כְּתִיב אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים,
וּבְצִיּוֹן כְּתִיב (ישעיהו מב, טז) אֲשֵׁים
מִחֶשֶׁךְ לַפְּנִיָּהֶם לְאוֹר וּמַעֲקָשִׁים לְמִישׁוֹר
אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזֹבְתִים.
וְאַחַר כֵּן חָשַׁב שָׂאֵר פְּסוּקִים שֶׁנֶּאֱמַר
בַּמִּדְבָּר וּבְצִיּוֹן. וְעַקֵּר שִׁיכּוֹת לַפְּרָשָׁה זוֹ
הוּא פְּסוּק אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים. וְצָרִיף לְהַבִּין,
דְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים דְּפְרָשָׁה זוֹ הוּא קְאִי עַל
מֹשֶׁה, שֶׁהוּא דִּבֶּר, וּבְצִיּוֹן אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים
עֲשִׂיתֶם קְאִי עַל ה' יִתְבָּרַךְ, וַיִּמָּה הוּא
הַדְּמִיּוֹן זֶה לְזֶה.

וְהַעֲנִיּוֹן, דְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים דְּפְרָשָׁה זוֹ
כּוֹלֵל שְׁנֵי עֲנִיּוּנִים. אֶחָד, שֶׁהֵם
מְשַׁנֵּה תוֹרָה, וְהוּא הַתְּחַלַּת הַתּוֹרָה שֶׁל
מֹשֶׁה רַבְּנוּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל

פֶּה, וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ^א, וּמֹשֶׁה מִפִּי עֲצֻמוֹ
אֲמָרְנָ, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א, ה) הוֹאִיל
מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וּפְרָשׁ
רִשׁ"י (שם ד"ה באר) בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן פְּרָשָׁה
לָהֶם.

וְכֵן נִדְרָשׁ (סנהדרין לח, א) חֲצָבָה עֲמוּדֵיהָ
שִׁבְעָה (משלי ט, א), אֵלּוֹ שִׁבְעַת יְמֵי
בְּרֵאשִׁית, וְהֵינִי שִׁבְעַת מִדּוֹת הַתְּחַתּוּנִיּוֹת,
וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּזֶהֱרַק הַקְּדוֹשׁ (ח"ג, תוספת
שב ע"א). וּמִדָּה שִׁבְעִיעִית, שֶׁהִיא כְּנֶגֶד
שִׁבְתַּת מְלַכְתָּא, מְלָכוֹת פֶּה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל
פֶּה קְרִינָן לָהּ (תיקו"ז, הקדמה יז ע"א). וְכֵן
נִדְרָשׁ^ב, חֲצָבָה עֲמוּדֵיהָ שִׁבְעָה, אֵלּוֹ
שִׁבְעָה סְפָרֵי תּוֹרָה. וְסִפֵּר זֶה הוּא סִפֵּר
שִׁבְעִיעִי כְּנֶגֶד מִדַּת מְלָכוֹת, וּמְלָכוֹת פֶּה
תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה וְכוּ'.

וְזֶה הָעֲנִיּוֹן שֶׁנֶּכְתַּב בְּסִפֵּר זֶה דְּבָרוֹת
שְׁנִיּוֹת, דְּאִיתָא^ב, עֲכָשׁוּ שֶׁנֶּצְטַעֲרַתָּ
אֲנִי נוֹתֵן לָךְ הַלְּכוֹת מְדַרְשׁ וְאֶגְדּוֹת וְכוּ'.
וְכֵן וּבְלוֹחוֹת הַשְּׁנַיִים אֲנִי נוֹתֵן לָךְ
שִׁיָּהָא בְּהֵם הַלְּכוֹת וְכוּ', הֵדָא הוּא

א. "ואין מפסיקין בקללות... אמר אביי: לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל קללות שבמשנה תורה, פוסק. מאי טעמא? הללו בלשון רבים אמורות, ומשה מפי הגבורה אמר, והללו בלשון יחיד אמורות, ומשה מפי עצמו אמר" (מגילה לא, ב). ב. "תנו רבנן: 'זיהי בנסע הארץ ויאמר משה' (במדבר י, לה). פרשה זו, עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה, לומר שאין זה מקומה. רבי אומר: לא מן השם הוא זה, אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו. כמאן אזלא הא דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן: 'חצבה עמודיה שבעה' – אלו שבעה ספרי תורה, כמאן? כרבי" (שבת קטז, א). פירש רש"י: "שבעה ספרי תורה – דפרשה זו ספר לעצמו, נמצא שלמעלה ספר לעצמו ושלמטה ספר לעצמו, הואיל וזה מקומה, נמצא ספר וידבר (במדבר) נחלק לשלשה ספרים". ג. "אמר הקב"ה (למשה): נצטערת, חיך אין אתה מפסיד, בלוחות הראשונות לא היו אלא י' הדברות בלבד, עכשיו שנצטערת אני נותן לך הלכות, מדרשות ואגדות" (שמו"ר מז, ז). ד. "אמר משה: הרי היה לישראל מי שיבקש עליהם, אני מי יבקש עלי? התחיל מצטער על שבור

דְּכַתִּיב וַיִּגְדֵּל לָךְ וּגּוֹ' כִּי כַפְלִים לְתוֹשֵׁיָהּ.
וְהַשְּׁנִי, נִדְרָשׁ אֱלֹה הַדְּבָרִים, עַל דְּבָרֵי
תּוֹכְחוֹת (ספרי דברים, א).

וּשְׁנֵיהֶם נִכְלָלִים בְּלִשׁוֹן אֱלֹה הַדְּבָרִים,
עַל פִּי מַה שְּׂאוּמְרִים" בְּשֵׁם
הַיְהוּדִי הַקְּדוֹשׁ זִכְרֵךְ לְבָרְכָה שְׁלֹמֹד
בְּכָל יוֹם אֵיזָה פְּסוּקִים מִסְפָּר מִשְׁנֵה
תּוֹרָה, שְׂאָמַר שֶׁהוּא לֹו לְסִפְר מוֹסֵר.
וּמַה זֶה דְּיוֹקָא סִפְר דְּבָרִים, הֲלֹא יֵשׁ כַּמָּה
סִפְרֵי מוֹסֵר.

אֲךָ עַל פִּי מַה שְּׂכַתֵּב הַתְּנִיָּא (בהקדמה),
הַהֲבֵדֵל בֵּין תּוֹכְחוֹת שְׁלֹמְדִים
מִתּוֹךְ הַסִּפְרִים וּבֵין מַה שְּׂשׁוּמְעִים מִפִּי
מוֹכִיחַ חֵי, שְׂבִשְׁעַת הַדְּבוּר יוֹצֵא מִהַלֵּב
וְעַל יְדֵי זֶה נִכְנָס לְלֵב. וּלְשׁוֹן אֱלֹה
הַדְּבָרִים הוּא כְּמוֹ לְשׁוֹן זֶה הַדְּבָר, רַק
שֵׁם בְּלִשׁוֹן יַחֲדֵי וְכֵאֵן בְּלִשׁוֹן רַבִּים.
וְאֲמַרְנוּ, עַל מַה שְּׂאָמְרוּ בְּסִפְרֵי מוֹסֵיף
עֲלֵיהֶם מִשֶּׁה שְׂנַתְנַבָּא בְּזֶה הַדְּבָר, הֵינִינוּ
שְׂבִשְׁעָה שְׂאָמַר מִשֶּׁה רַבְּנוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם
זֹאת, הִיָּה זֶה הַדְּבָר אֲזוֹ הַיֵּצֵא מִפִּי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂהִיָּתָה שְׂכִינָה
מִדְּבַרְתָּ מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ", וְלֹא כְּנִבּוֹאת שְׂאָר

הַנְּבִיאִים שְׂנַאָמַר בְּלִשׁוֹן כַּה אָמַר ה',
שְׂמִסְפָּר מַה שְּׂאָמַר ה' יַתְבָּרַךְ.

וּכְּן פֶּאֵן מוֹרָה גַּם בֵּין הַלְּשׁוֹן אֱלֹה
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דְּבַר מִשֶּׁה, שְׂזָה הוּא
הַפֶּחַ בְּדְבָרֵי מִשְׁנֵה תּוֹרָה, שְׂמִי שְׂקוּרָא
בְּהֶם הוּא כְּשׁוּמְעַ עֲתָה מִפִּי מִשֶּׁה, וְהֵן
הֵן אֱלֹה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר מִשֶּׁה דוֹבֵר עֲתָה
בְּפִי הַקּוּרָא. וְדְבָרֵי מִשֶּׁה הֵם זֶה הַדְּבָר
אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּנִ"ל, וְכַתִּיב (ישעיהו נה, יא)
כֵּן יִהְיֶה דְּבָרֵי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא יֵשׁוּב
אֵלַי רִיקָם כִּי אִם עֲשֶׂה וּגּוֹ', רַק נִכְנָס
לְלֵב וּפּוֹעֵל בְּטַח. וְזֶה מַעֲלַת דְּבָרֵי
הַתּוֹכְחָה שֶׁל מִשְׁנֵה תּוֹרָה, דְּכַתִּיב אֱלֹה
הַדְּבָרִים, שְׂהַקּוּרָא בְּהֶם שׁוּמְעַ עֲתָה
אֱלֹה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דוֹבֵר מִשֶּׁה עֲתָה בְּפִי
הַקּוּרָא.

וּכְּן בְּצִיּוֹן פְּתִיב, אֲשִׁים מַחְשֶׁף לְפָנֵיהֶם
לְאוֹר וּמַעֲקָשִׁים לְמִישׁוֹר. מַחְשֶׁף,
הֵינִינוּ תּוֹרָה שְׂבִעֵל פָּה, וּכְמוֹ שְׂאָמְרוּ",
הָעַם הַהֲלֹכִים בַּחֲשֶׁךְ רָאוּ אוֹר גְּדוֹל, אוֹר
שְׂנַבְרָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, שְׂגִנְזוֹ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְעִמְלֵי תּוֹרָה שְׂבִעֵל פָּה וְכוּ'.
וְכֵן נִדְרָשׁ (סנהדרין כד, א) בְּמַחְשָׁפִים
הוֹשִׁיבֵנִי (איכה ג, ו), זֶה תְּלַמּוּדָה שְׁל

הַלּוֹחוֹת, וְאִמַּר לוֹ הַקֵּב"ה: אַל תַּצְטַעַר בַּלּוֹחוֹת הַרְאִשׁוֹנוֹת, שֶׁלֹּא הָיוּ אֵלּא עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת לְבַד, וּבַלּוֹחוֹת
הַשְּׁנִיִּים אֲנִי נוֹתֵן לָךְ שִׁיָּהָא בְּהֶם הַלּוֹכוֹת, מִדְּרַשׁ וְאִגְדוֹת, הַדָּא הוּא דְּכַתִּיב (משלי יא, ו): וַיִּגְדֵּל לָךְ תַּעֲלוּמוֹת
חֲכָמָה כִּי כַפְלִים לְתוֹשֵׁיָהּ" (שמו"ר מו, א). ה. רֹאה בַּסִּפְר שֶׁם מִשְׁמוּאֵל (דְּבָרִים, תַּרְע"ה). ו. רֹאה מִשׁ"ב
רַבִּינוּ (וּאֵרָא, אוֹת ח ד"ה וְדוּבּוּר; יַתְרוֹ, אוֹת ד ד"ה וְעַל זֶה). ז. "זֶה הַדְּבָר" (בַּמְדַּבֵּר ל, ב). מ. מְגִיד שְׂכַשְׁם
שְׂנַתְנַבָּא מִשֶּׁה בִּכְהָ אִמַּר" (שְׁמוֹת יא, ד). כ. כֵּךְ נִתְנַבְּאוּ הַנְּבִיאִים בִּכְהָ אִמַּר, וּמוֹסִיף עֲלֵיהֶם מִשֶּׁה שְׂנַאָמַר בוֹ:
זֶה הַדְּבָר" (ספרי, מִטּוֹת, פִּיסקָא קִנְג). ח. רֹאה זוֹהַר ח"ג, פִּנְחָס רַלֵב ע"א; חֲסֵד לְאַבְרָהָם
(בהקדמה). ט. "...וְזוֹ הִיא תּוֹרָה שְׂבִע"פ, שֶׁהִיא קֶשֶׁה לְלַמּוֹד וְיֵשׁ בָּהּ צַעַר גְּדוֹל, שֶׁהִיא מִשׁוּלָה לַחֲשֶׁךְ,
שְׂנַאָמַר (ישעיהו ט, א): 'הָעַם הַהֲלֹכִים בַּחֲשֶׁךְ רָאוּ אוֹר גְּדוֹל... אוֹר גְּדוֹל, אוֹר שְׂנַבְרָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, שְׂגִנְזוֹ

ממילא (משלי יג, ט) אור צדיקים ישמח, שזוכה לישר הלב מפל וכל, ואז ישרים לשמחה, דכתיב ולישרי לב שמחה. וזהו הפרוש ומעקשים למישור, הם דברי התוכחה שמלישרין לבו של אדם. וזאת כולל גם פן הפסוק אלה הדברים שנאמר בציון, כמו אלה הדברים דכאן. ואמר עשיתם ולא עזבתים, שבאמת ה' יתברך עושה שניהם, שהתורה שבעל פה הם דברי אלהים חיים, וכן הדברי תוכחה הם דברי אשר יצא מפי ולא ישוב אלי ריקם כי אם עשה וגו', ועל ידי זה נעשו המעקשים למישור.

ובשבת זוכה כל אחד מישראל להיות כמו שנאמר ודבר דבר^י, שידבר ויהיה בכחיתת פי ה', וכמו שנתבאר כמה פעמים^{טו}. וזוכה

בכל. שהתורה שבעל פה הוא בחינת טלא דעתיקא, תזל פטל אמרתי^א, שזוכין להוציא אור הראשון מתוך החשף דיקא.

ומעקשים למישור, הם דברי תוכחה, שהם לישר לב העקום, כמו שאמרו בגמרא (ברכות נט, א) לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב, שנאמר (קהלת ג, יד) והאלהים עשה שיראו מלפניו. וזהו גם פן על ידי תורה שבעל פה, שהוא הרב חכמה שבה לתקן הרב פעם, שאלמלא חטאו ישראל לא נתן להם אלא חמשה חמשי תורה^ב. וזהו אור זרע לצדיק (זוהר ח"ב, תרומה קסו ע"ב), שהוא הרב חכמה.

ועל זה אמרו^ג צדיקים לאורה, שלצדיק מופיע בו ה' יתברך מאור הראשון. וכיון שזוכה לאור, אז

הקב"ה לעמלי תורה שבע"פ ביום ובלילה" (תנחומא נח, ג). י. תורה שבע"פ שורשה מטלא דעתיקא, בחינת כתר (זוהר ח"ג, נשא קכח ע"ב). וראה מש"כ רבינו בחנוכה (אות ב ד"ה ואור הראשון) ובלך לך (אות ז ד"ה אך ברוב). יא. ראה מש"כ רבינו (לך לך, אות ח ד"ה ומתחילה חמש): "ותורה שבעל פה, על זה נאמר (דברים לב, ב): 'תזל כטל אמרתי'. וכמו שאמרנו דנדמה תורה שבעל פה כטל, שאינו ניכר כשיורד שהוא מן השמים, רק מבינים כשרואים הארץ לחה שירד הטל. וכן תורה שבעל פה, נדמה לחכמים שמחדשים בלבם, ובאמת הם דבר ה' – 'דברי אשר שמתי בפין' (ישעיהו ט, כא), והוא מטלא דעתיקא". יב. "אמר רב אדא ברבי חנינא: אלמלא חטאו ישראל – לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, שערכה של ארץ ישראל הוא, מאי טעמא? 'כי ברוב חכמה רב כעס' (קהלת א, יח)" (גדרים כב, ב). וראה מש"כ רבינו בחנוכה (ריש אות י): "וכמו שאמרו על פסוק: 'כי ברוב חכמה רוב כעס', שאלמלא חטאו היה די בחמישה חומשי תורה וכו', שדייקא על רוב כעס של היצר הרע, נצרך התרבות של רוב חכמת תורה שבעל פה, מה שאדם ממציא מנפשו". יג. "אמר רב נחמן בר יצחק: אף אני אומר, לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה, צדיקים – לאורה, וישירים – לשמחה. צדיקים לאורה – דכתיב (תהלים צו, יא): 'אור זרוע לצדיק, ולישרים שמחה, דכתיב (שם): 'ולישרי לב שמחה'" (תענית טו, א). יד. "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדיש וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מקבד וכבדתו מעשות דרכך ממצוא חפצך ודבר דבר" (ישעיהו נח, יג), ודרשו בגמרא (שבת קיג, א): "'ממצוא חפצך' – חפצך אסורין, חפצי שמים מותרין. 'ודבר דבר' – שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול". טו. ראה מש"כ רבינו (חוקת, אות ח ד"ה והנה איתא):

(בראשית כז, מא) יקָרְבוּ יָמֵי אָבֶל אָבִי. וְגַם
עַל עֲמוּן וּמוֹאֵב הַזֵּהִירוּ, וְזֶה בְּזִכּוֹת לוֹט
שְׁנֹלוֹה לְאַבְרָהָם^כ, וְגַם שְׁאִין הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שְׂכָר שִׁיחָה נְאֻה שֶׁל
הַצְּעִירָה^י. וְחָשַׁב מֹשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו
הַשְּׁלוֹם בְּלִבּוֹ, אִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּף
מְשַׁלֵּם לְגוֹיִם שְׂכָר מְצוּוֹת קְלוֹת, שְׁמָא
תֹאמַר שְׂאֵם יִשְׁמְרוּ אֵיזָה אִמָּה אֶת
הַשְּׁבֵת, שֶׁהוּא כָּלֵל דְּאוֹרֵיטָא כָּלֵא (וּוְהוּר
ח"ב, יתרו צב ע"א), יִקְחוּ עָלֶיהָ שְׂכָר הַגַּם
שְׁלֵא נִצְטוּוּ עָלֶיהָ, כְּמוֹ אֵלוּ שֶׁלְּפָנֶיהָ
כַּנְּל.

וּמָה שְׂבָא הַעֲנִיָּן הַזֶּה אֶצֶל מְלַחְמַת
סִיחוּן דְּוָקָא, כִּי הֵנָּה אֶרֶץ סִיחוּן
וְעוּג לֹא נִחְשְׁבוּ מִכָּלֵל שְׂבַעַת הָאֲמוֹת
שְׁנַתָּן לְיִשְׂרָאֵל, כִּי הֵלֵא מֹשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו
הַשְּׁלוֹם שְׁלַח לוֹ, אֶעֱבְרָה בְּאֶרְצְךָ (כמדבר
כא, כב). וְגַם עַל פִּי דִין אֵין עֶבֶר הִירְדָן
מְקַדְּשֵׁת בְּקַדְּשֵׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁאִין
מְבִיאִין מִמֶּנָּה בְּכוֹרִים (ביכורים פ"א מ"י),
וְכִמוֹ שְׁנַאֲמַר בִּיהוֹשֻׁעַ (כב, יט) וְאַף אִם
טְמֵאָה אֶרֶץ אַחֲזַתְכֶם וּגְוִי. כִּידוּעַ שְׁאֶרְץ
שְׂבַעָה עַמְמִין הוּא בְּקִלְפָּה, זֶה לְעַמַּת זֶה

לְתוֹרָה שְׂבַעַל פָּה, כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ בְּזֵהֶר
הַקְּדוֹשׁ (ח"א, בראשית מז ע"ב) בַּיּוֹם
הַשְּׂבִיעִי, דָּא תוֹרָה שְׂבַעַל פָּה. וְזוֹכִין
לְיִשָּׁר הַעֲקֻמוּמִיּוֹת שְׂבַלְב, וְעַל יְדֵי זֶה
וּלְיִשְׁרֵי לֵב שְׂמַחָה.

ב.

רְאֵה הַחֲלָתִי תַת לְפָנֶיךָ אֶת סִיחוּן וּגְוִי
(דברים ב, לא). בְּמַדְרֵשׁ רַבָּה פְּרָשָׁה
זו (דב"ר א, כא) אָמַר מֹשֶׁה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, לְפִי שְׁלֵא נִצְטוּוּ הַגּוֹיִם עַל
הַשְּׁבֵת, תֹאמַר אִם הֵם עוֹשִׂים אוֹתָהּ
אִתָּהּ נוֹשֵׂא לָהֶם פְּנִים, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, אֶפְלוּ הֵם עוֹשִׂים כָּל הַמְצוּוֹת
שְׂבַתוֹרָה, אֲנִי מְפִילֵם לְפָנֶיךָ, הֲדָא הוּא
דְּכַתִּיב, רְאֵה הַחֲלָתִי תַת לְפָנֶיךָ.

לְהַבִּין עֲנִיָּן הַסְּמִיכוֹת עַל פְּסוּק זֶה, כִּי
הֵנָּה מְקַדֵּם זֶה גִזְרָה מַה
שְׁהַזְהִיר לְמֹשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם עַל
אָדוּם (דברים ב, ה) אֵל תִּתְגַּדְּרוּ בָּם, וְהוּא
בְּשִׂכָר שְׂכַפֵּד עֲשׂוּ אֶת אָבִיו^א, הַגַּם שְׁלֵא
נִצְטוּוּ עַל זֶה, וְגַם לֹא עָשָׂה זֹאת בְּלִב
שְׁלֵם, כִּי מְצִינּוּ שְׂבַעַצְמוֹ אָמַר בְּלִבּוֹ

"היינו הכת, שידבר האדם דברי תורה, ויהיה נקרא דברי אלהים חיים. וזה פירושו, 'ודבר דבר', ולא כתיב
ומדבר דבר... רק הפירושו, שידבר דבר, רק שיהיו דבר ה'". וראה גם (מסעי, אות י ד"ה מה שדרש עד ד"ה
וכן נדרש). א. מדרש אגדה (דברים ב, ה) ותרגום יונתן (שם). ב. מדרש אגדה (שם, ט). ג. "אמר רבי
חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אפילו שכר שיחה נאה, דאילו בכירה
דקאמרה מואב, אמר לו הקב"ה למשה (דברים ב, ט): 'אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה', מלחמה
הוא דלא, הא אנגריא עביד בהו. צעירה דקאמרה בן עמי, אמר לו הקב"ה למשה (שם, יט): 'וקרבת מול בני
עמו אל תצורם ואל תתגר בם' כלל, דאפילו אנגריא לא תעביד בהו" (ב"ק לח, ב). פירש רש"י: "דקאמרה

הַגְּדוֹל נֹאמֵר עֲלֵיהֶם בְּיָחִיד כִּי לְעוֹלָם
חֶסֶדוֹ (תהלים קלו, כ), לְסִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן (שם, יט).

וְהִנֵּה יְדוּעַ מֵאֲמָרָם זְכוּרָנָם לְבִרְכָה
(ר"ה ג, א), עַל פְּסוּק (במדבר כא, א)

וַיִּשְׁמַע הַפְּנִיעֵי מֶלֶךְ עֶרְדּוֹ וְגו', הוּא
סִיחּוֹן הוּא עֶרְדּוֹ הוּא פְּנִיעֵן וְכו'. וּבִאֲמַת
הָיָה עֲמֶלְק, רַק שִׁשָּׁנָה אֶת לְשׁוֹנוֹ עַל
לְשׁוֹן פְּנִיעֵן, כִּי עֲמֶלְק הוּא (שם כד, כ)
רֵאשִׁית גּוֹזִים", וְהִינּוּ נִגְדַּ בְּחִינַת פֶּתֶר
שֶׁבֶקֶדְשָׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רֵאשִׁית דְּלִית
מִחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בֵּה עוֹד. וְכִמוֹ כֵּן לְעַמַּת
זֶה בְּקֶלְפָה, הוּא הֵרֵאשִׁית לְהַכְנִיס בְּלִב
הָאָדָם הַתְּרֻשְׁלוֹת וְקִרְיֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(דברים כה, יח) אֲשֶׁר קָרָךְ, בְּלִי שׁוּם טַעַם.

וְכִמוֹ כֵּן בְּלַעַם הָיָה גַם בֶּן מִשְׁרַשׁ
קֶלְפָה זו, לְכֵן הִגַּם שֶׁהָיָה מִבֵּין
יְקָרוֹת יִשְׂרָאֵל עַל פִּי שֶׁכָּל, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר
בְּעֶצְמוֹ. וְעַם כָּל זֶה הָיָה שׁוֹנֵא דִרְכָם
בְּשִׁרְשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא הָיָה הֶהָפֵךְ מִבְּחִינַת
דְּעַת שֶׁבֶקֶדְשָׁה (זוהר ח"ג, בלק קצד ע"א),
שֶׁהוּא הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַכֶּתֶר, וְהוּא

נִגְדַּ הַשְּׁבַע מִדוֹת שֶׁבֶקֶדְשָׁה, שֶׁהֵם
בְּהַתְגַּלוֹת בְּפַעַל, וְעֲלֵיהֶם בָּא הַמְצוּהָ
(דברים כ, טז) לֹא תַחֲיֶיהָ כָּל נִשְׁמָה, כְּדִי
לְהַכְנִיעַ כָּל הַשְּׁבַע מִדוֹת לְהַקְדֵּשָׁה.

אֲמָנָם הַשְּׁלוֹשׁ אֲמוֹת, קִנִּי וְקִנְיָ
וְקִדְמוֹנִי, שֶׁהֵם אָדוּם וְעַמּוֹן
וּמוֹאָב, שֶׁהֵם נִגְדַּ שְׁלוֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת
שֶׁבֶקֶדְשָׁה, פֶּתֶר חֲכָמָה בִּינָה, אֵין עוֹד
כַּח פְּנוֹ לְבָרָם כְּעוֹלָם הָיָה בְּשִׁלְמוֹת
וּלְהַכְנִיעַם עַד עֵת קָץ, כְּדֹאִיתָא
מִהָאֲרִיז"ל, לְכֵן נִצְטוּוּ עֲלֵיהֶם שְׁלֹא
לְהַתְגַּרוֹת עִמָּם.

וְהִנֵּה גַם סִיחּוֹן וְעוֹג הֵמָּה בְּקֶלְפָה נִגְדַּ
חֲכָמָה וּבִינָה שֶׁבֶקֶדְשָׁה, לְכֵן
דְּרָשׁוּ בַמִּדְרָשׁ (תנחומא בלק, ד) הַפְּסוּק
(במדבר כב, ה) הִנֵּה כֶסֶה אֶת עֵין הָאֲרָץ,
סִיחּוֹן וְעוֹג שֶׁהֵיוּ שׁוֹמְרִים אוֹתָנוּ וְכו',
קָרָא לְסִיחּוֹן וְעוֹג עֵין הָאֲרָץ, שֶׁהֵם זֶה
לְעַמַּת זֶה נִגְדַּ הַעֵינִין שֶׁבֶקֶדְשָׁה, שֶׁהֵם
מְרַמְזִים בְּחֻדְשִׁים הַלְלוּ תַמּוּז וְאָב,
כְּדֹעַ מִהָאֲרִיז"ל שֶׁתַּמּוּז וְאָב הֵם
בְּחִינַת עֵינִין דְּמִטְרוּנִיתָא. וְלְכֵן בְּהִלֵּל

מוֹאָב – לְשׁוֹן פְּרִיצוֹת, שֶׁהוּא מֵאֲבִיָּה". ד. רֵאָה לִיקוּטֵי תוֹרָה לֵאֲרִיז"ל (פֶּרֶשֶׁת דְּבָרִים). ה. כֵּן אֵינָא ב'סִפְרָא
דְּצִנִּיעוֹתָא לְעֵקֶב' (לר' יַעֲקֹב תַעֲמִירֶלֶשׁ, פֶּרֶשֶׁת דְּבָרִים) שְׁעוּג וְסִיחּוֹן הֵם נִגְדַּ חֲכָמָה וּבִינָה. וְהַעֵינִין הֵם בְּחִינַת
חֲכָמָה (כַּמְבוּאָר בְּעַץ חַיִּים שְׁעַר ד' פ"א). ו. רֵאָה שְׁעַר הַכּוֹוֹנוֹת (דְּרוּשֵׁי ר"ה, דְּרוּשׁ א). ז. "וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי
מֶלֶךְ עֶרְדּוֹ יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דְּרָךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שְׁבִי" (בַּמִּדְבָּר כָּא, א). פִּירַשׁ
רש"י: "יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב – זֶה עֲמֶלְק, שְׁנֵאֲמַר (בַּמִּדְבָּר יג, כט): 'עֲמֶלְק יוֹשֵׁב בִּארְץ הַנֶּגֶב', וְשִׁינָה אֶת לְשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר
בְּלִשׁוֹן כְּנַעַן, כְּדִי שִׁיחֵיו יִשְׂרָאֵל מִתְּפַלְלִים לְהַקְבִּי לְתַת כְּנַעֲנִים בְּיָדָם וְהֵם אֵינָם כְּנַעֲנִים. רֵאָה יִשְׂרָאֵל
לְבוּשֵׁיהֶם כְּלִבוּשֵׁי עֲמֶלְקִים וְלִשׁוֹנָם לְשׁוֹן כְּנַעַן, אֲמַרוּ נִתְפַלֵּל סַתְּמוֹ, שְׁנֵאֲמַר (שם כָּא, ב): 'אִם נִתּוֹן תַּתּוֹן אֶת
הָעַם הַזֶּה בְּיָדֵי... יוֹשֵׁב מִמֶּנּוּ שְׁבִי – אֵינָה אֵלָא שְׁפַחָה אַחַת". ח. רֵאָה לִיקוּטֵי תוֹרָה לֵאֲרִיז"ל (פֶּרֶשֶׁת בְּלַק,
ד"ה רֵאשִׁית גּוֹיִם). וְכ"כ הַרְמ"ז (עַל הַזוּהַר ח"ב, וַיִּקְהַל קִצְעָה ע"א): "צְרִיךְ לְהַשְׁכִּיל שְׁשׁוּרֵשׁ עֲמֶלְק הִיָּה
מֵרֵאשִׁית עוֹלְמוֹת הַטּוֹמָאָה הַמִּתְחַלְלִים מִכְּנַגְדַּ אַחוּרֵי הַיְכָל הַרְצוֹן דְּבִרְיָאָה... שְׁעֲמֶלְק הוּא רֵאשִׁית גּוֹיִם, שֶׁכֵּן
שְׁרָשׁוּ מֵרֵאשִׁית עוֹלָם הַקְּלִיפוֹת". ט. עֵינִין עֵץ חַיִּים (שְׁעַר כג, פ"ח). וַיּוֹבֵן עַפ"י מִש"כ רַבִּינוֹ (פֶּרֶשֶׁת שְׁקָלִים אוֹת

הַתְּרַשְׁלוֹת וְקַרְיֹוֹת. אָמְנָם אַחֲרֵי זֶה, כְּשֶׁמֶת אֶהְרֶן הַכֹּהֵן, שֶׁהוּא נִגְדַּ בְּחִינַת חֲכָמָה שְׁבַקְדָּשָׁה², אָז הָיָה הַכֹּחַ לְעֲמֹלֵק לְהִתְלַבֵּשׁ אֶת עֲצָמוֹ בְּגֹוֶן שֶׁל סִיחֹון, וְהִינּוּ לְהַכְנִיס הַקְּלֶפֶה בְּמֹוֹחַ בְּחֲכָמוֹת זָרִים. וְהוּא נִגְדַּ תֹּאֵר אֹרַח, שְׁפָכָר יֵשׁ לֹו אֵיזָה שְׂיִכוֹת בְּמַחְשָׁבָה, שְׁנִתְפַּס בְּמֹוֹחַ הָאָדָם. וְלִזְהָ, בְּמַלְחָמָה הָרֵאשׁוֹנָה עִמּוֹ, לֹא הָיָה לֹו שׁוּם שְׁלִיטָה עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בְּפַעַל. וְכֵאֵן נֶאֱמַר וַיִּשְׁבּ מִמֶּנּוּ שְׂבִי, שְׁפָחָה אַחַת, שְׂיֵשׁ לָהּ קִצְתַּ שְׂיִכוֹת לְקַדְשֵׁת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חַיִּיב מִצְוֹת שְׁלָה.

וְהִנֵּה שְׁלוֹשׁ קְלִפּוֹת הַלְלוּ, שֶׁהֵמָּה נִגְדַּ כְּתָר חֲכָמָה בֵּינָה, הֵגַם שְׂאִין לָהֶם עוֹד בְּרוּר בְּשִׁלְמוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה כַּנִּל, עִם כָּל זֶה הָיָה בְּכַח מְשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם לְהַכְנִיעַם מְעַט עַל יְדֵי מַלְחָמַת סִיחֹון וְעוּג. וְעַל זֶה רַמְזוּ חַז"ל (גִּיטִין לַח, א), שְׁעַמּוֹן וּמוֹאֵב טְהָרוּ בְּסִיחֹון.

וְנַחֲזֹר לְעֲנִינַי הַנִּל, כְּשֶׁבֶא מְשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם לְהַלְחֵם עִם סִיחֹון,

הַשְּׂרֵשׁ שֶׁל כָּל הַבְּנִיָּן. וְכִמוֹ כֵּן הָיָה הַמְּנַגֵּד לְבְּחִינַת דְּעַת שְׁבַקְדָּשָׁה, שֶׁהוּא הַהֲפָרָה בְּפְנִימִיּוֹת, הֵגַם שְׁעַל הַגִּוֶּן הָיָה שְׁלֹם בְּכָל הַמְּדוֹת.

וְנִגְדַּ זֶה הָעֵמֶד מְשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם לְהַכְנִיעַו, כְּמוֹ שְׁנַאָמַר (שְׁמוֹת יז, יא) וְהָיָה כְּאִשׁוֹר יָרִים מְשֶׁה יָדוֹ וְגו'. וְגַם יְהוֹשֻׁעַ הָיָה מוֹכֵן נִגְדוֹ לְהַמְלַחְמָה בְּפַעַל נִגְדַּ קְדָשֵׁת הַבְּרִית, שְׂאִמְרוּ בַּמְדָּרֵשׁ (תְּנַחֲמוּ אֵי תְצֵא, י) שְׁזָרַק עֲמֹלֵק מִיְלּוֹת כְּלָפִי מַעֲלָה, וְאָמַר טַל מַה שְׁבַחְתָּהּ, בְּטַעֲנָה שְׁגַם יִשְׂרָאֵל אֵינָם זִפְאִים בְּזֶה. וְיְהוֹשֻׁעַ, שְׁבֶא מְשַׁבֵּט יוֹסֵף, בְּרַר זֹאת, שְׁעַמְדָּ כְּלָם צְדִיקִים (יִשְׁעִיהוּ ס, כא) מַעַת שְׁנַמּוּלוֹ, הֵגַם שְׂיַעֲבֹר עֲלֵיהֶם מַה, מִפְּנֵי שְׂיֵשׁ לָהֶם הַתְּקַשְׁרוֹת בְּשֵׁרֵשׁ, עַל יְדֵי מִלְּהָ לְשִׁמּוֹנָה, גַּם בְּלִי דְעַת.

וַיֵּשׁ לֹוּמַר שְׁשִׁלּוֹשׁ קְלִפּוֹת הַלְלוּ, עֲמֹלֵק וְסִיחֹון וְעוּג, הֵמָּה נִגְדַּ הַשְּׁלוֹשָׁה תּוֹאֲרִים שֶׁל הַיָּצָר הָרַע, שְׁנַקְרָא הַלֵּךְ, אֹרַח וְאִישׁ³. וְקַלְפַּת עֲמֹלֵק בְּעַצְמָה הוּא נִגְדַּ תֹּאֵר הַלֵּךְ, שְׁלֹא פַעַל עוֹד בְּשׁוּם גִּוֶּן בְּפַעַל בְּהַנְפֵּשׁ, רַק

(א): "כִּידוּעַ דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת מִצַּד חִיצוֹנִיּוֹתָם, אֵין הַדַּעַת נִמְנָה בְּכֻלָּם, רַק מִצַּד הַפְּנִימִיּוֹת, דֹּאֵין הַכְּתָר נִמְנָה, כִּי הוּא הַנִּקְרָא אֵין, שֶׁהוּא הַגּוֹלְגַּתָּא וְקַרְקַפְתָּא דְּתַפְלִין שְׁלִמְעֵלָה מִזְּמֻחוֹ וְהַחֲכֻמָּה, שֶׁהוּא תְּחִילַת הַתְּחִילַת הַהַתְּגַלּוֹת יֵשׁ מֵאֵין. וְלֹזָה בְּפְנִימִיּוֹת, הֵינּוּ הַמּוֹשֵׁג לֵאדָם, הַדַּעַת מִמְּלֵא מְקוּם הַכְּתָר". י. רֵאָה מִשׁ"כ רַבִּינוּ (בְּשַׁלַּח, אוֹת יא ד"ה וְכֵן עֲנִין): "וְכֵן עֲנִין מִלְּהָ, שְׁמַלְיָן תִּינּוֹק בֵּן שְׁמוֹנָה שְׁלֹא מִדַּעַתוֹ, וְנִכְסֵי לְכָלל יִשְׂרָאֵל, וְבַכָּלל זְעַמְךָ כּוֹלֵם צְדִיקִים", דְּכַל מֵאֵן דֹּאֲתַנּוּר אֵיקְרִי צְדִיק (זוֹהַר ח"ב, וֵאֵרֵא כַּג ע"א). וְאֵף הַתְּחִינּוֹק לֹא עֵשָׂה כְּלָל, רַק אֲבִיו הַכְּנִיסוֹ לְבְּרִית, וְזֶה מוֹרָה שְׁקִשׁוֹר בְּשׁוֹרֵשׁ בְּה' יִתְבָּרַךְ, וְזוֹהַ הַתְּגַלּוֹת עֲתִיקָא". יא. "אֵמַר רַבֵּא: בְּתַחֲלִילָה קְרָאוּ (לֵיצַר הַרַע): הַלֵּךְ, וְלִבְסוּף קְרָאוּ: אֹרַח, וְלִבְסוּף קְרָאוּ: אִישׁ, שְׁנַאֲמַר (ש"ב יב, ד): זִיבֵא הַלֵּךְ לֵאִישׁ הַעֲשִׂיר וְיַחֲמוֹל לְקַחַת מִצְּאֻנוּ וּמִבְּקָרוֹ לְעַשׂוֹת לְאֹרַח", וְכַתִּיב (שֵׁם): זִיקַח אֶת כְּבֶשֶׁת הָאִישׁ הַרַשׁ וְיַעֲשֶׂה לֵאִישׁ הַבָּא אֵלָיו" (סוֹכָה נב, ב). פִּירֵשׁ רַש"י: "הַלֵּךְ – עוֹבֵר דֶּרֶךְ עָלָיו, וְאֵינוּ מִתְּאֲכָסֵן עִמּוֹ. אֹרַח – אֲכַסְנָאֵי. אִישׁ – בַּעַל הַבֵּית. זִיבֵא הַלֵּךְ – בְּדוֹד וְבַת שְׁבַע קֵאֵי, דְּקֵאֲמַר לִיהָ נְבִיא לְדוֹד עַל יָצַר רַע הַבָּא עָלָיו". יב. רֵאָה עַץ

יֹשֵׁב. וּכְמוֹ כֵּן בְּעוֹג נֹאמֵר גַּם כֵּן אֲשֶׁר יֹשֵׁב וּגו'.

הַעֲנִיִּין הוּא, כִּי הַחֲמֵשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים הוּא הַתְּחִלַּת מִשְׁנֵה תוֹרָה, שְׁמֵשָׁה מִפִּי עֲצֻמוֹ אֲמָרָה², וְהוּא סֵפֶר הַשְּׁבִיעִי כִּידוּעַ, שְׁפָרְשֵׁת וַיְהִי בְּנִסְעַ הוּא סֵפֶר בְּפָנָי עֲצֻמוֹ, וְהוּא נִגְדַּ מִדַּת מַלְכוּת פֶּה תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה קָרִינֵן לֵה (תִּיקוֹר³), הַקְּדָמָה יו ע"א). וְכֵה דְבָרֵי תוֹכְחָה, כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר (קֵהֶלֶת א, יח) כִּי בְּרַב חֲכָמָה רַב כְּעַס, שְׁעַל יְדֵי הָרַב כְּעַס שֶׁל הַיֵּצֵר הָרַע, בְּהִכָּרַח לְעַמֵּד בְּנִגְדוֹ עַל יְדֵי הָרַב חֲכָמָה שֶׁל תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה⁴. וְהִינּוּ, עַל יְדֵי שְׁמַחְבֵּר אֶת הַחֲכָמָה שְׁבַמַּח עִם הַבִּינָה שְׁבַלְב, שְׁיִכְנַס לְמַעֲמָקֵי הַלֵּב. וְכִבֵּר דְבָרָנוּ מִזֶּה לְמַעְלָה⁵, שְׁסִיחוֹן

וְעוֹג הֵמָּה הַקְּלָפוֹת הַקְּשׁוֹת הַמְּנַגְדִּים לְחֲכָמָה וּבִינָה, שְׁהֵמָּה מוֹחָא וְלִיבָא (תִּיקוֹר³ שם), וְלִכְּן בָּא דִּיקָא הַתְּגַלּוֹת תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה אַחֲרֵי הַכְּנַעַת הַקְּלָפוֹת שֶׁל הַמַּח וְהַלֵּב, שְׁהֵמָּה סִיחוֹן וְעוֹג.

וְהִנֵּה, אַחַר מַלְחָמַת סִיחוֹן נֹאמְרֵי עַל כֵּן יֵאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בְּאוֹ חֲשָׁבוֹן וּגו', וְדָרְשׁוּ עַל זֶה (ב"ב עח, ב) עַל כֵּן יֵאמְרוּ הַמְּשָׁלִים, אֵלֹהֵי הַמְּשָׁלִים בְּיִצְרָם, בְּאוֹ וְנִחְשָׁב חֲשָׁבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַפְּסֹד

שֶׁהוּא הִיָּה נָקִי עַל הַגְּזוֹן בְּכָל הַמִּדּוֹת בְּפַעַל עַד בְּחִינַת חֲכָמָה כַּנ"ל, וְלִכְּן אָמַר מִשָּׁה רַבְּנוֹ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּלִבּוֹ, תֹּאמֵר וְכו' שְׁיִהְיֶה לוֹ נְשִׂאוֹת פָּנִים עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת כַּנ"ל. וְעַל זֶה הַשִּׁיב לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶפְלוֹ הֵם עוֹשִׂים כָּל הַמִּצְוֹת שְׁבַתוֹרָה, אֲנִי מִפִּילֵם לְפָנֶיךָ, כִּי עַל אָדוּם וְעַמּוֹן וּמוֹאָב שֶׁהִזְהִיר עֲלֵיהֶם, הִיָּה רַק מִצַּד הַמִּצְוֹת קָלוֹת שֶׁהִיָּה לָהֶם שְׁיָכוֹת לְהֶאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, עֲשׂוּ בְּכַבּוֹד אֲבִיו יִצְחָק, וְעַמּוֹן וּמוֹאָב בְּזָכוֹת לוֹט שְׁנֹדְבָק לְאַבְרָהָם אֲבִינוֹ עָלָיו הַשְּׁלוֹם. אֲמָנָם הֵמָּה בְּעֲצָמָם, מִצַּד מַעֲשֵׂיהֶם בְּעֲצָם, אִין מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה שְׁלָהֶם פּוֹעֵל כְּלוּם, כִּי אִין לָהֶם שֶׁרֵשׁ וְעַנְיָה בְּקִדְשָׁה.

ג.

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר מִשָּׁה וּגו', אַחֲרֵי הַפְּתוֹ אֶת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יֹשֵׁב בְּחֲשָׁבוֹן וְאֵת עוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן אֲשֶׁר יֹשֵׁב בְּעַשְׁתָּרַת בְּאֲדָרְעִי (דְּבָרִים א, ד). לְהַבִּין לָמָּה נֹאמֵר אַחֲרֵי הַפְּתוֹ וּגו', לְאַחַר שְׁכָבָר פֶּרֶט הַמְּקוֹם וְהַזְּמַן. וְגַם, הֵלֵא כָּבָר יְדַעְנוּ זֹאת מְסֻדְרִים הַקּוֹדְמִים שְׁכָבָר כְּבֶשׂ אֶת סִיחוֹן. וְגַם הֵלְשׁוֹן אֲשֶׁר יֹשֵׁב, בְּהוֹנָה, וְהֵלֵא כָּבָר הִכָּה אוֹתוֹ, וְלֹא שִׁיף לְשׁוֹן

חיים (שער לד, פ"ה מ"ת). א. "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולכן ונחצרת ודי זהב" (דברים א, א). ב. ראה לעיל אות א הערה א. ג. ראה שם הערה ב. ד. ראה שם הערה יב. ה. ראה לעיל (אות ב ד"ה והנה גם). ו. "על כן יאמרו המשלים באו חשבון תבנה ותבוננו עיר סיחון: כי אש יצאה מחשבון להכה מקרית סיחון אכלה ער מואב בעלי במות ארנן: אוי לך מואב אבדת עם כמוש נתן בניו פליטם ובנתיו בשבית למלך אמרי סיחון: ונירם אבד חשבון עד דיבן

וְלֹכֵן לֹא נֹאמַר בְּלִשׁוֹן חוּץ מֵאֵלֹהֵי, כִּי אֱלוֹהֵי הַשְּׁלוֹשָׁה אֵינָם מְכַלֵּל יִשְׂרָאֵל שְׁיִשׁ לָהֶם חֵלֶק, רַק הֵמָּה מְעַרְבֵי רַב, וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ (בר"ר נג, יב), שְׁכַל מִי שְׁאִינוּ מֵאֲמִין בְּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, בְּיָדוּעַ שְׁאִינוּ מְזַרְעֵי אַבְרָהָם.

וְכָל זֶה נִרְמַז גַּם כֵּן בְּפֶסוּק בְּאוֹ חֲשֻׁבוֹן הַנַּ"ל. כִּי נִגְדָה הֶרְאֵשִׁית, הוּא הַמְהַלֵּךְ אַחֵר סִיחָה נֹאֶה, וְהוּא הַתְּחַכְּמוֹת הַמְלִיצָה שְׁיִשׁ לוֹ חֵן בְּעֵינָיו, וְהוּא בְּדַקּוֹת, וּבְאַמֶּת מְזֵה נִסְתַּעַף שְׂרָשׁ פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (משלי ה, ג) כִּי נִפְתַּת תִּטְּפְנָה שְׁפֹתַי זָרָה וְגו', וְהוּא בְּחֵינַת אֶפִיקוֹרוֹס.

וּמִזֶּה בָּא אַחֵר כֶּף לְכַפֵּר בְּתַחֲתֵית הַמֵּתִים, שְׁהֵינּוּ בְּחֵינַת אָבֵד חֲשֻׁבוֹן, שְׁמַתְדֵמָה בְּעֵינָיו שְׁלִית דִּין וְלִית דִּין, שְׁדַרְךָ רְשָׁעִים צְלַחָה (עפ"י ירמיהו יב, א). וְהוּא נִגְדָה בְּחֵינַת חֲכָמָה שְׁבַקְדָּשָׁה, שְׁבַאמֶת צְרִיף הַתְּחַכְּמוֹת גְּדוּלָה לְזֵה, לְחֻשָׁב הַפֶּסֶד מְצוּהָ, הֵינּוּ שְׁכַל מִי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּמְצוּהָ הוּא מְפָסִיד בְּכָל עֲנִינֵי עוֹלָם הַזֶּה, רַק שְׁיִהְיֶה כְּדָאֵי לוֹ בְּשִׁבִיל הַשְּׂכָר שֶׁל עוֹלָם הַבָּא. וְשִׁכְרַ עֲבָרָה, הֵינּוּ הַגַּם שְׁדַרְךָ רְשָׁעִים צְלַחָה, אֵין כְּדָאֵי בְּשִׁבִיל הַפֶּסֶד שֶׁל

מְצוּהָ כְּנִגְדָה שְׂכָרָה, וְשִׁכְרַ עֲבָרָה כְּנִגְדָה הַפֶּסֶדָה, תְּבִנָה וְתַכּוֹנָן, אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, תְּבִנָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְתַכּוֹנָן לְעוֹלָם הַבָּא, עֵיר סִיחוּן, אִם מְשִׁים אָדָם עֲצָמוֹ כְּעֵיר זֶה שְׁמַהֲלֵךְ אַחֵר סִיחָה נֹאֶה וְכו', וְנִירָם, אֲמַר רְשָׁע אֵין רָם, אָבֵד חֲשֻׁבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכו'. כִּי הִנֵּה זֶהוּ עֶקֶר הַקְּלָפָה הַקְּשָׁה, שְׁאֲמַר אֵין חֲשֻׁבוֹן, דְּלִית דִּין וְלִית דִּין. וְזֵהוּ קְלַפַּת סִיחוּן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֲשֻׁבוֹן, שְׁהוּא מְקוּם הַמְחַשְׁבָּה שְׁבַמַּח, וְאִינוּ מְנִיחַ לְהָאָדָם לְחֻשָׁב אֶת עֲצָמוֹ שְׁיִשׁ עוֹד עוֹלָם הַבָּא. וְעַתָּה, אַחֲרֵי שְׁהִפָּה אֶת סִיחוּן וְהַכְּנִיעַ אֶת הַקְּלָפָה הַזֶּה, נֹאמַר עַל כֵּן יֵאמְרוּ הַמְשָׁלִים בְּיָצָרָם בּוֹאוּ וְנִחְשָׁב חֲשֻׁבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְכִמוֹ שְׁשִׁמְעֵנוּ מֵאֲדַמוֹר הַקְּדוֹשׁ מֵאִיזְבִּיצָא זָכַר צַדִּיק לְבִרְכָה, שְׁהִישְׂרָאֵל שְׁמֵאֲמִין שְׁיִשׁ עוֹד עוֹלָם לְעוֹלָם הַבָּא, כְּכַר הוּא יִשְׂרָאֵל נוֹשָׁע בְּכָל עֲנִינָיו.

וְיִשׁ לּוֹמַר, שְׁעַל זֶה רְמַזוּ חַז"ל (סנהדרין ז, א) כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלוֹ שְׁאֵין לָהֶם חֵלֶק, הָאוֹמַר אֵין תַּחֲתֵית הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה, וְאֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם וְאֶפִיקוֹרוֹס. יֵשׁ לּוֹמַר שְׁשְׁלוֹשָׁה אֱלוֹהֵי הֵמָּה גַּם כֵּן נִגְדָה שְׁלוֹשׁ קְלַפּוֹת הַנַּ"ל, שְׁמִנְגִידִים לְשְׁלוֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת, כְּתָר חֲכָמָה בִּינָה שְׁבַקְדָּשָׁה.

וְנִשְׁיִם עַד נֶפֶח אֲשֶׁר עַד מִיְדָבָא" (במדבר כא, כז-ל). ז. וממשיך שם: "מה כתיב אחריו? כי אש יצאה מחשבונו" - תצא אש ממחשבין, ותאכל את שאינן מחשבין. וְלֵהֲבָה מִקְרִית סִיחוּן - מִקְרִית צַדִּיקִים שְׁנִקְרָאוּ שִׁיחוּן. 'אכלה ער מואב' - זה המהלך אחר יצרו, כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה. 'בעלי במות ארנון' - אלו גסי הרוח, דאמר מר: כל אדם שיש בו גסות הרוח נופל בגיהנם. 'ונירים' - אמר רשע: אין רם. 'אבד חשבונו' - אבד חשבונו של עולם. 'עד דיבון' - אמר הקב"ה: המתן עד שיבא דין. 'ונישים עד נפח' - עד שתבא

וּכְמוֹ כֵּן עוֹג מִלֶּךָ הַבֶּשֶׁן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב
בְּעֶשְׂתֵּרֶת בְּאֶדְרָעִי, וְהֵינּוּ שֶׁהוּא
הַמְּנַגֵּד לְבַחֲנֵינָה בִּינָה שְׂפִלְבֵּי, הֵינּוּ
לְעֲשׂוֹת אֶת הַלֵּב כְּאֶבֶן לְבַל לְהִתְפַּעֵל
בְּדַבְּרֵי תוֹרָה. וְעַל זֶה רוֹמֵז רַש"י זְכָרוֹנוֹ
לְבִרְכָה, עֲשֵׂתְרוֹת, לְשׁוֹן צוּקִין וְקָשִׁים,
כְּמוֹ (כְּרַאשִׁית יד, ה) עֲשֵׂתְרוֹת קַרְנִים, לְשׁוֹן
חֲזֵק.

וְהִנֵּה כִּכְר דְּבִרְנוּ מִזֶּה^ט, שְׂבַחֲנֵינָה מִלֶּךָ
וְכִהֵן שְׂפִקְדָּשָׁה, הִמָּה נֶגֶד הַלֵּב
וְהַמַּח, כִּי הַפִּהֵן גְּדוֹל הוּא נֶגֶד מַח
הַחֲקֻמָּה, וְלַעֲמַת זֶה הִיָּה קְלַפֵּת סִיחׁוֹן
כְּדַבְּרֵינוּ הַנ"ל, שְׁלֹכֵן כְּשִׁמַּת אֶהְרֹן בָּא
מִלֶּךָ עֶרְד לְהִלְחֵם, שֶׁהוּא סִיחׁוֹן כְּנ"ל.
וּמִלֶּךָ הוּא נֶגֶד הַלֵּב, כְּדֹאִיתָא בְּסִפְר
יְצִירָה (פ"ו מ"ב) לֵב בְּגוֹף כְּמִלֶּךָ בְּמִדְיָנָה.
וְזֶה הוּא קְלַפֵּת עוֹג הַמְּנַגֵּד לְזֶה. וּמִשָּׁה
רַבְּנוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם שֶׁנִּקְרָא מִלֶּךָ (שְׁמו"ר
מח, ד), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לג, ה) וַיְהִי
בִישְׂרוּן מִלֶּךָ. וְהוּא בַחֲנֵינָה הַלֵּב, הַכְּנִיעוּ.
וְעַל יְדֵי זֶה נִקְלָטִים הַדְּבָרֵי תוֹרָה בְּלֵב.

ד.

בְּמִדְרַשׁ רַבָּה פְּרָשָׁה זו"^א, רַב לָכֶם סֵב
אֶת הָהָר הַזֶּה פָּנוּ לָכֶם צְפֻנָּה
(דְּבָרִים ב, ג), הַצְּפִינוּ עֲצָמְכֶם וְכו', וְלִהְיֶיכֶן

עוֹלָם הַבָּא. וְנֶגֶד בַּחֲנֵינָה בִּינָה שְׂפִלְבֵּי,
הוּא הָאוֹמֵר אֵין תוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם.

וְעוֹד דְּרָשׁוּי עַל פְּסוּק הַנ"ל, אֲכָלָה עֵר
מוֹאֵב, שְׂמַהֲלֶךָ אַחַר יִצְרוּ כְּעִיר
זֶה שְׂמַהֲלֶךָ אַחַר סִיחָה נֶאֱחָה, בְּעַלֵי בְּמוֹת
אֶרְנוֹן, אֱלוֹ גְּסֵי הַרוּחַ. כִּי קְלַפֵּת מוֹאֵב
הִיא בְּתַאֲוָה^ה, וּמִזֶּה בָּא לְגִסוֹת הַרוּחַ,
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ח, יב) פֶּן תֵּאֱכַל
וְשִׁבְעָתָה, וְרַם לְכַבֵּד וְשִׁכַּחְתָּ (שִׁם, יד). וְכֵן
נֶאֱמַר (ישעיהו טז, ו) שְׂמַעְנוּ גְּאוֹן מוֹאֵב
גֵּאָה מְאֹד. וְעַל סֵדֶר הַזֶּה, נִרְמַז בְּפְסוּק
עֵר מוֹאֵב בְּעַלֵי בְּמוֹת אֶרְנוֹן, זֶה גִּסוֹת
הַרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (כַּמְדָּבָר כֹּא, יג) כִּי
אֶרְנוֹן גְּבוּל מוֹאֵב. וּמִזֶּה בָּא לְוַנִּירֵם,
שֶׁאֵין רַם, אֲבָד חֲשׁבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר וְרַם לְכַבֵּד וְשִׁכַּחְתָּ כְּנ"ל.

וְנִחְזֹר לְעֵנִין הַנ"ל, שֶׁקְלַפֵּת סִיחׁוֹן הוּא
מְנַגֵּד לְבַחֲנֵינָה חֲקֻמָּה שְׂפִקְדָּשָׁה,
הֵינּוּ נֶגֶד הַמַּחֲשָׁבָה שְׂבַמַּח. וְזֶה אַחֲרֵי
הַפְּתוֹ אֶת סִיחׁן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבוֹן, וְלֹא
נֶאֱמַר שֶׁהֲרֵגוּ, רַק בְּלִשׁוֹן הַכָּאָה, הֵינּוּ
שֶׁהִתִּישׁ אֶת כַּחוֹ, מִפְּנֵי שְׂבַאֲמַת אֵין עוֹד
תְּכָלִית הַבְּרוּר בְּזֶה בְּשִׁלְמוֹת עַד עֵת קֵץ
כְּנ"ל. וְלִזֶּה נֶאֱמַר אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבוֹן,
גַּם אַחֲרֵי הַפְּתוֹ, כִּי שָׂרַשׁ הַקְּלַפָּה עוֹד
קִיַּמַת בְּעוֹלָם.

אש שאינה צריכה ניפוח. 'עד מידבא' – עד שתדאיב נשמתן, ואמרי לה: עד דעביד מאי דבעי". ח. ראה מש"כ רבינו (חוקת, אות ד ד"ה ומואב): "ומואב הוא שורש קליפת התאוה, וכמו שאמרו (בר"ר מא, ז) כל מי שהוא להוט אחר בולמוס של עריות, סוף שמאכילין אותו מבשרו. ועיקר הקליפה היה במואב, שקראתו מאב (שם נא, יא)". ט. ראה מש"כ רבינו בספר דובר צדק (עמוד רמא ד"ה ולהך בעולי). י. ראה שער המצוות להאריז"ל (פרשת צו). א. "א"ר חייא: אמר להם, אם ראיתם אותו שמבקש להתגרות בכם, אל תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמכם ממנו עד שיעבור עולמו. הוי: 'פנו לכם צפונה'. א"ר יהודה בר שלום: אמרו לו

נִבְרַח וְכוּ', בְּרַחוּ לַתּוֹרָה, וְאֵין צְפוּנָה אֶלָּא תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר יִצְפֹּן לַיִּשְׂרָאֵל תּוֹשִׁיָּה.

דִּהְיֵינָה הַתּוֹרָה נִקְרְאת צְפוּנָה, מִפְּנֵי שֶׁהָאֹר הָרֵאשׁוֹן נִגְנֵז לְעַמְלֵי תּוֹרָה שֶׁבְעַל פִּיה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ, שֶׁעַל זֶה נֵאמַר, הָעַם הַהֲלֹכִים בַּחֲשָׁף רָאוּ אֹר גְּדוֹל, אֹר שֶׁנִּבְרָא בְיוֹם רֵאשׁוֹן. וְהֵיזְרָר הָרַע גַּם בֵּן נִקְרָא צְפוּנִי (סוּכָה נב, א), שֶׁצְפוּן וְעוֹמֵד בְּתוֹךְ לְבוֹ שֶׁל אָדָם. וְהֵינּוּ, שֶׁהֵיזְרָר הָרַע יוּכַל לְהַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ, וְלִפְתּוֹת לְאָדָם וְלְהַטְעוֹתוֹ, לְשֵׁים לְפָנָיו חֲשָׁף לְאוֹר, וְכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בְּרֻכּוֹת סא, א) וַיּוֹשֶׁב בֵּין שְׁנֵי מִפְתְּחֵי הַלֵּב, אֶף בְּלֵב חֲכָם לִימִינוֹ (עִפְ"י קהלת י, ב), שֶׁלְּפַעֲמִים מִסְתִּיר עַצְמוֹ כְּמוֹרְהוֹ דִּרְךְ טוֹב לְשֵׁים חֲשָׁף לְאוֹר, וְעוֹשֶׂה עַצְמוֹ בְּלֵב חֲכָם לִימִינוֹ.

וְזֶה עֲנִין שְׁנֵזְפֵר כָּאֵן בַּפְּרָשָׁה (דְּבָרִים ב, ד) אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אַחֲיֵכֶם בְּנֵי עֲשׂוֹ וְגו', וְכֵן אַחַר כֵּן (שִׁם, ח), וְנִצְעַב מֵאֵת אַחֲיֵינוּ בְּנֵי עֲשׂוֹ וְגו', וְלָמָּה נִזְכַּר כָּאֵן הָאַחֲוָה. בְּשִׁלְמָא שָׁם, בְּשִׁלְיַחוֹת אֱלֹו, נֵאמַר (בַּמִּדְבָּר כ, יד) כֹּה אָמַר אֲחִידִי יִשְׂרָאֵל, עַל פִּי מָה שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ, מִשָּׁל לְשֵׁנֵי אַחֲיוֹן שֶׁיִּצְאָ עֲלֵיהֶן שְׁטֵר חוֹב וְכוּ', אֲבָל כָּאֵן לָמָּה הִזְכַּר הָאַחֲוָה.

אֲךְ הָעֲנִין הוּא עַל פִּי מָה שֶׁכָּתַב הָאֶר"י הַקְּדוֹשׁ, בְּעֲנִין מָה שֶׁאָמְרוּ נוֹטֵל חֶלְקוֹ וְחֶלְק חֲבֵרוֹ בְּגֵן עֵדֵן, וְנוֹטֵל חֶלְקוֹ וְחֶלְק חֲבֵרוֹ בְּגֵיהֵנָם, שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ נֶפֶשׁ אֶחָד כְּנִגְדוֹ בְּאֲמוֹת הָעוֹלָם. וּמִזֶּה בָּא הַשְּׂאוֹר שֶׁבְעֶסֶה בְּלֵב יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם בֵּן מְהֵרָע". וְכֵן יֵשׁ לְעַמְתּוֹ בְּהִרְשָׁע שֶׁהוּא מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם קִצַּת מָה מִהַטּוֹב גַּם כֵּן, וְכְמוֹ שֶׁנֵּאמַר (נַחֲמִיה ט, ו) וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כָּלֵם, וְצִרִידִי

ישראל: רבש"ע, אביו מברכו (בראשית כז, מ): 'ועל חרבך תחיה', ואתה מסכים עמו ואומר לנו הצפינו עצמכם מפניו?! ולהיכן נברח? אמר להן: אם ראיתם שמזדווג לכם, ברחו לתורה, ואין צפונה אלא תורה, שנאמר (משלי ב, ז): 'יצפון לישראל תושיה'. דבר אחר: מהו צפונה? אמר רבי יצחק: אמר הקב"ה: המתינו עד עכשיו (כלומר עדיין), (ועוד ש) מלך המשיח (עתיד) לבא, ויקיים (תהלים לא, כ): 'מה רב טובך אשר צפנת' (דב"ר א, יט). ב. ראה לעיל אות א הערה ט. ג. "אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו' (במדבר כ, יד), אמרו לו (למלך אדום): אתה ידעת כשאמר הקב"ה (בראשית טו, יג): 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה', אנו נשתעבדנו ואתה בן חורין, וירדו אבותינו על אותו עינוי. משל לשני אחין שיצא שטר חוב על זקניהם, פרע אותו אחד מהם. לימים התחיל לשאול חפץ מאחיו, אמר לו: אתה יודע שאותו חוב על שנינו, ואני הוא שפרעתיו, אל תחזירני מן חפצי שאני שואל" (במדבר"ר יט, טו). ד. "ברא צדיקים – ברא רשעים, ברא גן עדן – ברא גיהנם. כל אחד ואחד יש לו שני חלקים, אחד בגן עדן ואחד בגיהנם. זכה צדיק – נטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, נתחייב רשע – נטל חלקו וחלק חברו בגיהנם" (חגיגה טו, א). ה. ראה משי"ב רבינו (שבת הגדול אות א): "...ולאומים תחת נפשך (ישעיהו מג, ד), לאומים היינו כל השבעים אומות... וכל אומה ואומה מכניסים הרע מקליפות שלהן גם בלב ישראל, ולכן יהיו הם כופר לישראל (כמו שנתבאר במקום אחר בענין נוטל חלקו וחלק חברו בגיהנם), וכמו שנאמר (ויקרא טו, כב) ונשא השעיר את כל עוונותם...". ו. ראה ליקוטי תורה להאריז"ל (ריש פרשת כי תצא), פרי עץ חיים

מֵאָה וְשְׁלוֹשׁ, וְאֵיתָא מִהָאֲרַ"י הַקְּדוֹשׁ
 שֶׁהוּא בְּגִימְטְרִיא (בראשית לב, יד) מְנַחֵה
 לַעֲשׂוֹ. וְהֵינּוּ, דְּשִׁמְאֵלָא מוֹרָה תְּמִיד
 לַמְשִׁמְאֵילִים בְּהָ (שבת פח, ב), לְרַעָה, כְּמוֹ
 שְׁנַאָמֵר (קהלת י, ב) לֵב כְּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ.
 וְהֵינּוּ שְׁבַתוֹרָה שְׁבַעַל פְּהָ יוֹכֵל לְהִיּוֹת
 לַמְשִׁמְאֵילִים בְּהָ גַם בֶּן חֵס וְשְׁלוֹם, שְׁפָן
 מְצִינּוֹ יִרְבְּעֵם מֵאָה וְשְׁלוֹשָׁה, וְהֵינּוּ
 שְׁהִיָּה דוֹרֵשׁ בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים מֵאָה
 וְשְׁלוֹשָׁה פָּנִים כְּמַנְיָן עֵגֶל, שְׁהִיָּה מְרָאָה
 פָּנִים שְׁלֵא פְּהֻלְכָה, שְׁיֵשׁ בְּהַעֲגָלִים חֵס
 וְשְׁלוֹם עֲבוּדָה לְשִׁמְיָם, שְׁזָה עֲנִיָן תּוֹרַת
 כְּהֻנִּים^א.

רַב הַיִּשְׂרָאֵל צְרִיף לְהוֹצִיא הָאוֹר מִתּוֹף
 הַחֻשְׁף, דְּמִימִינָא נֶפֶק שְׁמַאֲלָא
 כְּנִ"ל. שְׁצְרִיף לְהוֹצִיא הַתּוֹרָה שְׁבַעַל פְּהָ
 מִתּוֹף הַתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב, וּמִשָּׁם מוֹצִיאִים
 הָאוֹר הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהוּא יְהִי אֹר מִימִינָא.
 וְעַל זֶה נֶאֱמַר, הָעַם הַהֲלֹכִים בַּחֻשְׁף רָאוּ
 אֹר גְּדוֹל, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ בְּתַנְחוּמָא^ב, אֹר
 שְׁנַכְרָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן.

זאת להוציא ממנו. ועשו ויעקב הם היו
 הראשונים זה לעמת זה. וזה פרוש
 הפסוק (מלאכי א, ב), הלוא אח עשו
 ליעקב. ועל זה בקש יעקב אבינו,
 הצילני נא מיד אחי מיד עשו, היינו מה
 שיש לו אלי אתנה בצד מה.

וְהַעֲנִיָן, עַל פִּי מַה שְׁאֲמָרוּ בְּזֵהָר
 הַקְּדוֹשׁ (ח"ב, תרומה קסו ע"ב)
 בְּעֲנִיָן שְׁלֵשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרֵי עוֹלָמוֹת,
 מֵאֵתִים וְשִׁבְעֵי אֵינּוֹן בְּסִטְרָא דִּימִינָא,
 מֵאָה וְשְׁלוֹשׁ אֵינּוֹן בְּסִטְרָא דְּשִׁמְאֵלָא
 וכו'. וְשֵׁם בְּזֵהָר הַקְּדוֹשׁ^ג, וְיְהִי אֹר,
 דְּמִימִינָא נֶפֶק שְׁמַאֲלָא וכו', וְיְהִי אֹר דָּא
 שְׁמַאֲלָא וכו', דְּבִיָּה נֶפֶק הַהוּא חֻשְׁף
 וכו', וְיְהִי דְּכְתִיב וְיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יִדַע
 צִיד וּגו', לְפַתָּאָה בְּנִי עֲלֵמָא דְּלֵא יִהְיוּ
 בְּאַרְחַ מִיִּשְׂרָאֵל וכו'.

וְהֵינּוּ, דְּמִסְטְרָא דִּימִינָא מֵאֵתִים
 וְשִׁבְעֵי בְּגִימְטְרִיא אֹר, וְכְמוֹ
 שְׁאֲמָרוּ (בר"ר ג, ה) חֲמֵשׁ פְּעֻמִּים אוֹרָה
 כְּנֶגְדַּ חֲמֻשָּׁה חֲמֻשֵׁי תּוֹרָה. וּמְשִׁמְאֵלָא

(שער ק"ש, פ"ג ד"ה אמנם זכירה רביעית). ז. ראה ליקוטי תורה לאר"י ז"ל (פרשת תולדות ד"ה הנה אנכי).
 וראה מה שכתב השל"ה (תולדות, תורה אור, אות לז): "יעקב ועשו היו תאומים, היה לשתי סבות, האחד
 שישאוב עשו וזהמת יעקב, והשני היא שיזכה יעקב גם לנחלת עשו, שהוא עולם הזה. עשו קבל מיעקב הרע,
 ויעקב קיבל ממנו חלק הטוב שלו". ח. "אור דא בתיב ביה (בראשית א, ג): 'יהי אור', 'יהי אור'... 'יהי אור',
 דא אור קדמא, דאיהו ימינא, ואיהו לקץ הימין. 'יהי אור', דמימינא נפק שמאלא, ומרזא דימינא נפק
 שמאלא, ועל דא 'יהי אור', דא שמאלא. מכאן ד'יהי' קדמא ד'אורייתא, בסטרא דשמאלא הוה. ובגין כך
 לאו איהו סימן ברכה. מאי טעמא? בגין דביה נפק ההוא חשף דאחשיף אנפי עלמא. וסימנא דא, כד אתגלי
 רזא דעשו ועובדו, בהאי 'יהי' הוה, דכתיב (שם כה, כז): 'יהי עשו איש יודע ציד', אתקיים ב'יהי' איש יודע
 ציד, לפתאָה בני עלמא, דלא יִהְיוּ בְּאַרְחַ מִיִּשְׂרָאֵל (זוהר ח"ב, תרומה קסו ע"א). ט. שער הכוונות (דרושי
 תפילת המנחה, דרוש ב). י. "תנו רבנן: מנשה היה שונה חמשים וחמשה פנים בתורת כהנים, כנגד שני
 מלכותו. אחאב – שמונים וחמשה. ירבעם – מאה ושלושה" (סנהדרין קג, ב). יא. ראה מש"כ רבינו (תקנת
 השבין עמ' קלג): "וירבעם מאה ושלוש, נראה לי בגימטריא: עגל, כי היה דורש דרשות של דופי לפתור דרכי

שְׁהִיָּה בּוֹ נִשְׁמַת רַבִּי מֵאִיר, שָׁבַא מִגִּירוֹן
 קִיסָר (גיטין נו, א). וְרַבִּי מֵאִיר הָיָה שֶׁרֵשׁ
 תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה^י. וְעַל זֶה אָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ
 רַבָּה (איכ"ר ב, יג), יֵשׁ חֲכָמָה בְּאָדָוּם
 תִּצְמִיחַ, הִדְרָא הוּא דְכָתִיב וְכוּ', יֵשׁ תּוֹרָה
 אֶל תִּצְמִיחַ, דְכָתִיב (איכ"ר ב, ט) בְּגוֹיִם אֵין
 תּוֹרָה וְכוּ'. וְהֵינּוּ שְׂאֵף שְׂאֵף בְּהֵם גַּם כֵּן
 חֲכָמָה, אֲבָל הַחֲכָמָה אֵין מוֹרָה אוֹתָם
 דְרָךְ הַטּוֹב, שְׁעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא תּוֹרָה,
 שְׂוִירָה דְרָךְ ה'.

וְכִמּוֹ שְׂמִצְיָנוּ בְּחֲכָמֵינוּ דְהִמְנוּ, שְׁהִיּוּ גַם
 כֵּן מִן הַסֵּתֶם מִמְשַׁפְּחָתוֹ, מִבְּנֵי
 עֲשׂוֹ, וְלִמְדוֹ מִזֶּה^י, שְׁהָאֹמֵר דְּבַר חֲכָמָה
 אֲפִלוּ בְּאִמּוֹת הָעוֹלָם נִקְרָא חֲכָם. וְהֵינּוּ
 בְּמָה שְׂאָמְרוּ בְּזֶה הַיָּאֲמַת, אִם מִזְרַע
 הִיְהוּדִים וְגו' נְפֹל תְּפֹל לְפָנָיו. וְזֶה
 נִקְרָא חֲכָמָה, שְׂכֹנָנוּ לְהַיָּאֲמַת, אִף עַל פִּי
 כֵּן לֹא הָיָה מוֹרָה לוֹ הַחֲכָמָה שְׂיִשְׁפִּיל
 עֲצָמוֹ לְפָנֵי מְרַדְכִי, רַק אֲדִרְבָּא רְצָה עוֹד
 לְתַלּוּתוֹ. וְהוּא מִפְּנֵי שְׁהַחֲכָמָה שְׁלָהֶם
 הוּא מְשַׁמְאֵלָא דְנִפְקָ מִיְנֵיהּ הַאי חֲשָׁף,
 אִישׁ יוֹדֵעַ צִיד, לְפִתְתָּהּ בְּנֵי עֲלָמָא דְלֹא
 יְהִכּוֹן בְּאַרְחָ מִיִּשְׂרָאֵל^י.

וְעַקֵּר שְׁלֵמוֹת תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה יִתְגַּלֶּה
 לְעֵתִיד בֵּימֹת הַמְּשִׁיחַ, וְעַל זֶה
 אָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ רַבָּה אַחַר כָּף^י, דְּבַר אַחַר,
 צְפוּנָה, הַמְּתִינּוּ עַד עֲכָשׁוּ מְלֶךְ הַמְּשִׁיחַ
 לָבוֹא, וְיִקְיָם מָה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צְפַנְתָּ
 לִירְאִיךָ. שְׁעַקֵּר אֹר תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה
 נִגְנֹז לְעֵתִיד לָבוֹא, רַק בְּשִׁבְתָּ מִתְּגַלְּהָ
 מִעֵין עוֹלָם הַבָּא, וְכִמּוֹ שְׂפִתָּב בְּסִפְר
 הַבְּהִיר^י, לְקַח שְׂבִיעֵי וְשֵׁם לָהֶם בְּמִקּוֹמוֹ,
 וְהִשְׁאָר נִגְנֹז לְצַדִּיקִים וְכוּ'.

וְכֵן לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, דְּאִתְקַרְיָאוּ
 שְׂבִתוֹת וְיָמִים טוֹבִים (זוהר ח"ג, צו
 כט ע"ב), לָהֶם מִתְּגַלְּהָ בְּכָל יוֹם מֵאֹר
 הָרֵאשׁוֹן, וְכִמּוֹ שְׂאָמְרוּ בְּזֶהר הַקְּדוֹשׁ
 (ח"ב, תרומה קסו ע"ב). שְׁהֵם מוֹצִיאִים
 הָאֹר מִתּוֹךְ הַחֲשָׁף, וְכִמּוֹ שְׂאָמְרוּ
 (סנהדרין כד, א) בְּמַחְשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי (איכ"ר
 ג, ו), זֶה תְּלַמּוּדָה שְׁל בְּבָל.

וְעֵשׂוֹ הָיָה בּוֹ גַם כֵּן נִיצוֹץ מִבְּחִינַת
 תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה, וְכִמּוֹ שְׂפִתָּב
 הָאֲר"י הַקְּדוֹשׁ (ליקוטי תורה, עובדיה) עַל
 הַפְּסוּק (בראשית כה, כח) כִּי צִיד בְּפִיו,

עבודת ה' יתברך במעשה העגל". וראה גם מש"כ רבינו (חוקת, אות ח ד"ה זה שאמר). יב. "שקודם שנברא העולם עלה במחשבה לבראות אור גדול להאיר, ונברא אור גדול שאין כל בריה יכולה לשלוט בו, צפה הקב"ה שאין יכולין לסובלו, לקח שביעי ושם להם במקומו (כן הגירסא בדפוס אמסטרדם), והשאר גנוז לצדיקים לעתיד לבוא, ואמר: אם יזכו בזה השביעי וישמרוה, אתן להם זה לעולם אחרון, והיינו עולם הבא, שכבר בא מקודם ששת ימי בראשית, הה"ד (תהלים לא, כ): 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך'" (ספר הבהיר סי' קס). יג. ראה מש"כ רבינו (וישלת, אות א פסקא ז ד"ה ומשעיר): "והוא יסוד תורה שבעל פה, דסתם משנה רבי מאיר (עירובין צו, ב), ומשניות הוא כולל התורה שבעל פה". יד. "ויספר המן לורש אשתו ולכל